

full d'assessorament *de* *l'escola de pares de la FaPaC*

COORDINADOR DEL SERVEI: MARTÍ COSTA

APRENDRE A VIURE EN LA DIVERSITAT CULTURAL

A CATALUNYA HI VIUEN PERSONES DE TOT ARREU

La Montserrat va néixer a Malabo, Guinea Equatorial, ella i la seva família van arribar a Barcelona tot buscant una vida millor. La Montse estudia segon de Batxillerat. El Joan, el seu xicot, va néixer a Sabadell de pare gironí i mare extremenya. La Montse i el Joan entre ells parlen en català. Quan la Montserrat parla amb els seus pares ho fa en castellà, de la mateixa forma que el Joan ho fa amb la seva mare. Malgrat el color de la seva pell i les seves arrels culturals la Montse se sent molt barcelonina.

Barcelona, com d'altres ciutats i pobles de Catalunya pertany a moltes persones com la Montse i el Joan que conformen una societat heterogènia culturalment. Ens trobem amb nens i adults amb costums, tradicions, religions, etc. diferents a les nostres. A les escoles els nois i noies aprenen, es diverteixen i comparteixen les seves vides amb els nostres fills i els seus pares, com nosaltres, treballen i mantenen les seves famílies. La relació i la convivència amb persones i grups culturalment diferents al nostre ens planteja importants reptes en tots els àmbits socials i hem d'implicar-nos-hi, no tan sols com a pares (educadors), sinó també com a ciutadans per tal d'assolir una societat oberta i tolerant.

TOTS SOM DIFERENTS

La condició de tot grup humà és la diversitat tant biològica com cultural i no cal recórrer als tòpics entre andalusos i catalans per il·lustrar-les. Comparem a dues famílies amb arrels catalanes des de fa moltes generacions. Estem segurs que hi trobarem importants diferències ideològiques, en la forma de viure, de practicar els costums, en la manera de consumir, vestir-se, menjar, etc. Per exemple, els valors i hàbits culturals d'una família practicant de la religió catòlica que porta als seus fills a una escola concertada o privada amb un marcat ideari religiós no seran els mateixos que els d'una família que els porta a una escola laica sigui privada o pública. La diversitat cultural ha existit sempre a la nostra cultura, no és un fenòmen nou.

UNS SÓN MÉS DIFERENTS QUE D'ALTRES

Les persones que provenen de països desenvolupats són ben considerades socialment, la seva diferència ens atrau. En alguns casos desitgem ser com ells. Admiram la perfecció japonesa, envegem el desenvolupament tecnològic alemany i imitem compulsivament la manera de consumir nordamericana. En canvi, les persones que provenen dels països subdesenvolupats ens provoquen desconfiança, reбуig i fins i tot menyspreu ja que ens mostren una diferència que atempta contra els nostres principis i valors occidentals. Els primers no molesten, fins i tot ens podem sentir orgullosos de que convisquin amb nosaltres, els segons, en canvi, en produeixen reбуig i ens incomoden. En Rivaldo és un estranger que parla malament el castellà i que mai parlarà català. No demostra gaire interès per integrar-se a la nostra cultura i probablement quan finalitzi el seu contracte se n'anirà a un altre lloc. Per què ens provoca simpatia i admiració?. Per què un negre que creua l'Estret arriscant la seva vida, deixant enrera el que té de més valuós com ara la seva família i la seva comunitat no ens provoca el mateix?.

Aprendre a viure en la diversitat cultural ens obliga a ser crítics amb les pròpies pràctiques culturals, tant tradicionals com modernes.

La diversitat cultural ha existit sempre a la nostra cultura, no és un fenòmen nou.

HI HAN CULTURES MILLORS?

No existeix una cultura millor que una altra ja que totes tenen aspectes positius i negatius. Moltes vegades seleccionem i descontextualitzem hàbits i costums d'una cultura concreta i, al no tenir una visió prou complerta i general, tenim la sensació que ens trobem davant una cultura endarrerida i irracional. Cada costum o pràctica cultural tot i que ens pugui semblar absurda o atempti contra els nostres principis occidentals compleix per a la societat que la practica algun tipus de funció (adaptar-se al medi, satisfer necessitats...). Una vegada dit això hem de dir amb total claredat i sense complexos que no tota pràctica cultural per molt arrelada que estigui a la cultura d'origen es pot justificar o acceptar quan atempti contra la dignitat i integritat física i psíquica de la persona. A la societat moderna i civilitzada com la nostra posem als nostres avis en residències, maltractem a dones i nens, consumim alcohol i tabac i adorem l'automòbil. Aquestes pràctiques produeixen tràgiques conseqüències per a la vida i la qualitat de vida. Tot això no ens permet assegurar que la nostra cultura és millor.

L'etnocentrisme que està molt arrelat a les nostres ments ens fa creure que la nostra cultura, el nostre model de societat polític i econòmic és el millor i el més desenvolupat. Jutgem a d'altres pobles segons els nostres codis morals, expliquem la història des del nostre punt de vista, ometem avenços i valors d'altres pobles, els situem en estadis de desenvolupament superats per nosaltres i per tant considerem que ens han d'imitar. És normal veure el món segons els codis morals propis, però això no ens ha de portar a menysprear a qui veu les coses d'una altra manera. És normal i bo veure el món sota uns codis morals, el que esdevé dolent és pensar que els propis són els bons i els altres menyspreables.

Cada individu és portador d'una cultura que forma part essencial de la seva pròpia identitat personal i social. Si considerem que una cultura és millor que una altra vol dir que hi ha individus millors que altres en funció de la seva cultura d'origen.

LA XENOFÒBIA I EL NOU RACISME

En general, tendim a desconfiar de tot allò que desconeixem o que ens resulta poc familiar (menjars, vestits, comportaments...). Xenofòbia vol dir odi i hostilitat vers l'estranger, a aquell que no pertany al nostre grup. La xenofòbia pot arribar a formar part de l'organització psíquica de l'individu si durant la infància i la socialització se li ensenya a tenir por i desconfiar de forma irracional d'allò desconegut, de tot allò diferent i de les persones que no són com ell. El racisme és l'odi vers les persones amb característiques físiques diferents a les pròpies, convertint, aquestes diferències en desigualtat i en una relació de dominació. El racista considera que la seva raça és superior a les demés. Aquest racisme ha perdut força ja que ningú discuteix la pertinença dels homes a una mateixa espècie Homo Sapiens. Quan la justificació de la ideologia racista (dominació, discriminació, menyspreu i rebuig) es trasllada d'una diferència física o biològica a una diferència cultural, parlem de racisme cultural o racisme sense races. Quan utilitzem elements de la identitat cultural per discriminar i menysprear a una persona per ser gitana o sud-americana, per exemple, fem el mateix que fa el racista. En comptes d'emprar el color de la pell fem servir un element de la cultura. Es reemplaça l'argument genètic pel de la identitat cultural, però el mecanisme és el mateix. El nou racista sosté que les cultures són irreductibles, inalterables i homogènies, la qual cosa és falsa. Aquesta posició el porta a considerar que les relacions entre membres de diferents cultures seran sempre hostils i destructives. La conseqüència natural d'això és un rebuig al mestissatge cultural.

Explicuem que en el món hi
existeixen moltes cultures
i totes són tan valuoses com la
nostra. Valorem els aspectes
positius de cadascuna d'elles.

ELS PREJUDICIS

Els prejudicis són idees preconcebudes que tenim sobre les coses i les persones, són generalment opinions que no estan basades en estudis fiables o dades concretes. Son generalitzacions parcials d'una realitat i s'alimenten de la ignorància i els hàbits adquirits. El prejudici genera una actitud hostil o de prevenció cap a una persona que pertany a un grup, simplement perquè en pertany. "Els negres són bruts i mandrosos, els espanyols són cridaners i envejosos, els catalans són avars i tan-

cats, els àrabs són mentiders i els gitanos lladres". De tal forma que no ens interessa conèixer els defectes o qualitats individuals d'una persona ja que en tenim prou amb saber que pertany a una comunitat determinada per a rebutjar-la. Els prejudicis es combaten posant en dubte aquestes idees mitjançant la experiència pròpia i directa, tenint relació amb persones d'altres cultures i mostrant amb una mentalitat oberta i crítica.

PER UNA DIVERSITAT RESPECTUOSA, CRÍTICA I RELATIVISTA

Un individu o una comunitat s'integrarà en la cultura dominant sempre i quan vegi reconegut el seu dret a ser diferent i a practicar els seus costums, hàbits i maneres de relació social. Cada cultura té una dignitat i un valor que ha de ser respectat i conservat. Integrar és assumir una sèrie de normes comunes que ens permetin col·laborar mútuament, conviure o senzillament acceptar la presència de l'altre. Un noi nascut a Olot i un altre nascut al Senegal desenvoluparan identitats ètniques diferents. Però és molt més important allò que els fa semblants i els elements que comparteixen que no pas allò que els fa diferents. Si la identitat cultural es basa en estereotips, prejudicis i actituds etnocèntriques es magnificaran i ridiculitzaran els elements culturals que es presenten com incompatibles en lloc de valorar aquells elements culturals comuns i que permeten l'apropament, la convivència i el mestissatge. Amb el mateix èmfasi hem de reconèixer les similituds i les diferències culturals. L'anul·lació de tot allò que ens uneix, l'exaltació, la visió esbiaixada i interessada d'allò que ens separa junt amb la ignorància són els ciments del racisme.

Aprendre a viure en la diversitat cultural ens obliga a ser crítics amb les pròpies pràctiques culturals, tant tradicionals com modernes. Hem d'aprendre a no exaltar allò propi i menysprear allò aliè, sinó que hem de defensar allò propi que pot i ha de ser defensat respectant allò aliè de la mateixa manera.

L'educació en la diversitat cultural també significa aprendre dels diversos grups culturals i prendre consciència de l'aportació que cada grup cultural fa a la societat.

UNA OPORTUNITAT PER ENRIQUIR-NOS CULTURAL I HUMANAMENT

El reconeixement de la diversitat cultural, apreciar i acceptar les diferències no comporta cap perill. Els conflictes entre comunitats gairebé mai tenen com a base la identitat cultural sinó que gairebé sempre es tracta d'interessos incompatibles o conseqüència de situacions d'injustícia, pobresa i desigualtat social. La

diversitat cultural té una riquesa de possibilitats infinites, la qual cosa es pot apreciar en les aportacions artístiques, arquitectòniques, culinàries, lingüístiques, científiques dels diversos grups ètnics al llarg de la història. La nostra cultura actual és resultat de la influència de moltes altres cultures: ibers, celtes, fenicis, cartaginesos, àrabs, jueus, americans. No hi ha cultures pures i totes són producte del mestissatge tot i que hi hagi persones que no ho acceptin. A més a més, la convivència en la pluralitat cultural ofereix una gamma més àmplia de models d'identificació que ajuden a desenvolupar la pròpia identitat individual de manera crítica. La diversitat cultural és l'escenari ideal per a desprendre'ns de l'etnocentrisme i aprendre a respectar i tolerar les diferències. Tolerant és comprendre que tots tenim dret a mantenir la nostra identitat cultural.

Hem d'aprendre a no exaltar allò propi i menysprear allò aliè, sinó que hem de defensar allò propi que pot i ha de ser defensat respectant allò aliè de la mateixa manera.

ALGUNES IDEES PER DUR A LA PRÀCTICA

Les 3/4 parts de catalans o no han nascut a Catalunya o bé tenen algun familiar immigrant. Expliquem als nostres fills la història familiar. D'on venim, com es vivia en aquell lloc, etc. Que prenguin consciència que són producte del mestissatge cultural.

Expliquem-los els motius de la immigració. Què porta a deixar el país, la família, la comunitat i arribar a un lloc on no acostumen a ser ben rebuts. Parlem de la nostra experiència com immigrant i sinó en tenim, segur que coneixem personalment algú del que podem parlar per apropar als nostres fills vers aquestes experiències.

Animem experiències i relacions amb nens, joves i adults d'altres cultures. Aprenem a conèixer-nos, a riure, a parlar i a compartir activitats. Hem d'explicar als nostres fills que els motius per sentir alegria, pena, preocupació, orgull, ràbia o impotència no acostumen a diferir molt si es tracta d'un català, un madrileny, un equatorià, un marroquí o un senegalès. Expliquem que en el món hi existeixen moltes cultures i totes són tan valuoses com la nostra. Valorem els aspectes positius de cadascuna d'elles.

Hem d'ajudar a formar en els nostres fills un sentiment d'autoestima positiva, en un clima de seguretat i confiança familiar de tal forma que es desenvolupin actituds més flexibles i tolerants. La confiança i seguretat ajuden a afrontar amb millors condicions els conflictes que es poden produir quan aprenem a viure en la diversitat cultural.

Ajudar-los a consolidar una personalitat que tingui com a referència cultural el grup al que pertany i amb el que se sent identificat. Que aquesta identitat cultural sigui assumida amb sentit crític. Que l'acceptació de valors, hàbits i costums no es faci per imposició o només per reproduir les costums familiars o socials. Que es fomenti i promogui la possibilitat de rebutjar, dissentir i estar en desacord amb certs aspectes de la pròpia cultura.

AUTOR DEL TEXT:
Vladimir Reinhardt
(Psicòleg)

IL·LUSTRACIONS:
Sílvia Castelló

TRADUCCIÓ:
Sònia Álvarez

IMPRESSIÓ:
Servei d'Impressió
i Coordinació S.L.

AMB EL
SUPORT DE:

FEDERACIÓ D'ASSOCIACIONS DE MARES I PARES D'ALUMNES DE CATALUNYA

Cartagena 245, àtic
Tel. 93 435 76 86*
Fax 93 433 03 61
08025 Barcelona

C/. de la Rutlla 20-22
Tel. 972 21 92 12
Fax 972 22 25 60
17002 Girona

Avg. Catalunya 24, 1er
Tel. 973 28 18 29
Fax 973 27 17 02
25002 Lleida

Fortuny 23
Tel. 977 23 45 49
Fax 977 21 76 08
43001 Tarragona